

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.07.2019 № 975) [www. economy.nayka.com. ua](http://www.economy.nayka.com.ua) | № 11, 2019 | 28.11.2019 р.

DOI: [10.32702/2307-2105-2019.11.57](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.11.57)

УДК339.5

*О. П. Мельничук,
к. е. н., доцент кафедри економіки та міжнародних відносин
Вінницького торговельно-економічного інституту КНТЕУ
ORCID: 0000-0003-2180-932X*

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ У ГЛОБАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ ПОСТАВОК

*Oksana Melnychuk
Candidate of Economics Science, Senior Lecturer,
Department of Economics and International Relations, Vinnytsia Institute of Trade and Economics of
Kyiv National University of Trade and Economics*

PROBLEMATIC ASPECTS OF INTERNATIONAL TRADE IN GLOBAL SUPPLY NETWORKS

У статті досліджено характерні особливості міцного зв'язку між торгівлею та повагою основних трудових прав працівників.

Встановлено, що сучасна торгівля тісно переплетена з насильством на виробництві у різних країнах світу, експлуатацією робітників та погіршенням навколишнього середовища.

Аргументовано, що корпоративна відповідальність не завжди усвідомлюється. Коли компанії стають більшими і розширюються до глобальної аудиторії, вони часто стикаються з неетичними практиками.

Доведено, що зосередження уваги на боротьбі з примусовою працею захищає вразливих працівників та допомагає запобігти порушенням прав людини.

Розкрито проблему, коли робітники у всьому світі стикаються із системними бар'єрами у організації, включаючи жорсткі насильства та залякування.

В процесі дослідження розглянуто приклади міжнародної торгівлі товарами різних галузей промисловості, що здійснюють свою діяльність на основі неетичної експлуатації робочої сили або використання наявних ресурсів. Проаналізовано ймовірні шляхи протидії проявам неетичної торгівлі.

Зазначено на необхідності проводити політику щодо закупівлі товарів, виготовлених в гуманних умовах у працівників, яким виплачується гідна заробітна плата.

Окреслено роль громадських організацій, які докладають багато зусиль для покращення прав та умов праці в глобальних ланцюгах поставок.

Зроблено висновок про те, що етична продукція – це глобальна проблема, яка охоплює багато галузей.

The article explores the characteristics of the strong link between trading and respect of the fundamental labour rights of workers.

It is found that modern trading is closely connected with violence at work in different countries, exploitation of workers and environmental degradation.

Corporate responsibility is not always understood. As companies grow larger and expand into a global audience, they often face very unethical practices.

It is proven that focusing on the fight against forced labour protects vulnerable workers and helps prevent human rights abuses. Investors can play an important role in overcoming forced labour by encouraging companies to be open about their attempts to deal with these persistent problems.

A problem is revealed when workers around the world are confronted with systemic barriers in the organization, including horrific violence and intimidation.

The study examines examples of international trade in goods from various industries operating on the basis of unethical labour exploitation or the use of available resources. Possible ways of counteracting unethical trade are analysed.

It is stated that it is necessary to carry out a policy on the purchase of goods made in humane conditions from workers who are paid decent wages.

The role of non-governmental organizations, which work hard to improve rights and working conditions in global supply chains, is outlined. The activity of the Ethical Trade Initiative (ETI), International Labour Rights Forum (ILRF), whose main purpose is to improve working conditions in global food, product and clothing networks of companies, is examined, that advances dignity and justice for workers in the global economy.

It is concluded that ethical products are a global problem across many industries.

Consequences of disruption of ethical production include: changing the supply chain, financial penalties, legal issues, damage to reputation, diminishing consumer demand and lack of interaction with employees. All of this leads to a decrease in the company's profits and entails inevitable consequences. Government policies, global trade and business practices should be crafted to enable and protect worker's exercising of those rights.

Ключові слова: міжнародна торгівля; етичність; товари та послуги; виробництво; робоча сила; експлуатація.

Key words: ethic; goods and services; production; labour; environment; consumption.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасні ланцюги поставок є величезними, складними і охоплюють всю земну кулю. Велика кількість працівників працюють у компаніях-постачальниках по всьому світу, багато з яких знаходяться в бідних країнах, де закони, спрямовані на захист прав працівників, є неадекватними або не виконуються. Якщо взяти до уваги предмет одягу, продукт харчування, інший товар, всі вони пройшли довгий шлях через певні заводи, постачальників, покупців та склади, перш ніж набути кінцевого вигляду та з'явитись на полиці або вітрині магазину. Ніхто точно не може сказати точно як була виготовлена дана продукція, чи легальним було виробництво або чи не використовувалась примусова праця.

Зазначена тема набуває актуальності з врахуванням аспектів діяльності підприємств, які намагаючись втриматись на ринку, зменшують вартість виробництва за рахунок старого обладнання, дешевої робочої сили та легкодоступних ресурсів. Проте сьогодні, споживачу важливо знати, що він купує продукцію, яка була виготовлена правильно, без порушень встановлених норм, що виробник піклується про навколишнє середовище та про інших людей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемним аспектам етичного виробництва присвячені праці вітчизняних та іноземних вчених, зокрема С.Ф. Рахімова, Т.С. Шпаченко, М. Брюс, А. Брімен, Д. Гленн, М.Р. Гарісон, П. Котлер, Ю.В. Раковська та інші.

Метою статті є дослідження та узагальнення характерних особливостей зв'язку між торгівлею глобальних корпорацій та відповідальністю за порушення основних трудових прав працівників у мережі глобальних ланцюгах поставок.

Виклад основного матеріалу дослідження. Етичність в торгівлі та виробництві, сьогодні стає в пріоритеті для багатьох компаній. "Етично вироблені" товари - це ті, що виробляються за трьох умов. По-перше, компанія підтримує прогресивні погляди, щодо диверсифікованості працівників на робочому місці (етичне ставлення до іммігрантів). По-друге, вона повинна відповідати прогресивним екологічним методам, таким як використання екологічно чистих технологій. Нарешті, вона демонструє повагу до прав людини - наприклад, не допускає дитячої праці або примусової праці на своїх закордонних фабриках.

Етика як наука була і залишається досить актуальною у сфері бізнесу протягом тривалого часу. Це стало предметом соціальної та політичної дискусії наприкінці 1980-х років. Багато хто з письменників, в тому числі Томас Дональдсон, автор праці «Етика в бізнесі - новий вигляд», дослідив, що існує декілька ключових причин, чому етика у виробництві є життєво важливою чому вона відіграє таку важливу роль у бізнесі. Деякі автори стверджують, що лише компанії, які слідуєть етичним нормам, можуть розвивати свій бізнес у довгостроковій перспективі [6].

Етичне виробництво та споживання – це, фактично, відповідальність за щоденний вплив на зовнішнє середовище існування. Аналізуючи різні джерела можна привести багато прикладів неетичної діяльності:

- 1) торгівля;
- 2) рабство та використання праці дітей;
- 3) неналежні умови праці;
- 4) дискримінаційна політика щодо мігрантів;
- 5) тестування виробів на тваринах;
- 6) дезінформація щодо браку у виробництві, яка загрожує життю;

Для більш детальної картини розглянемо усі вищезазначені аспекти більш детальноше:

1. Практика неетичної торгівлі. Прикладом слугують так звані «Конфліктні мінерали», вони відносяться до природних ресурсів, які незаконно видобуваються та експортуються з конфліктних зон. Олово, тантал, вольфрам і золото (разом називають 3TG) використовуються у виробництві електронних виробів, таких як смартфони, ноутбуки та ігрові пристрої. Виходить, що торгівля такими мінералами, через райони з яких вони походять, фінансує насильство. Природа конфлікту видобутку корисних копалин також робить такий вид діяльності надзвичайно небезпечним, тому що робітники зазвичай працюють без захисного одягу і в погано побудованих шахтах, які в будь-який момент можуть почати руйнуватися. Демократична Республіка Конго (ДРК) є одним з основних джерел «конфліктних мінералів» - від 15 до 20% світового танталу та 6-8% світового олова, що походить із ДРК. З 1996 року країна була втягнута в конфлікт, внаслідок чого загинуло понад 5,4 мільйона чоловік, а близько 2 мільйонів жителів були переселені. ДРК надзвичайно багатий природними ресурсами і «конфліктні мінерали» відіграли велику роль у продовженні насильства. До 90% надходжень від торгівлі конфліктними мінеральними сировинами потрапляє в кишені збройних груп, і щонайменше одна третина з 2 мільйонів цивільних осіб, що працюють на конголезьких шахтах, є дітьми [2].

2. Рабство та використання праці дітей. Приблизно 2,5 мільйонів людей стають жертвами торгівлі людьми або поневолення (рабства) кожного року. За підрахунками WALK FREE Organization сьогодні у світі налічується понад 45 млн. поневолених працівників. Особливо це відчуває какао індустрія. Згідно із розслідуванням BBC, сотні тисяч дітей купуються у батьків або викрадаються та транспортуються на какао-ферми в Кот-д'Івуар (Берег слонової кістки). Компанія, яка тісно пов'язана з рабством у Кот-д'Івуарі (Берег слонової кістки) – Nestle. Величезна кількість дітей працює на фабриках по виробництву цегли. Характеризуючи 6-річних хлопчиків та дівчат-робітників, які несли цеглу на спині від печі на цегельний завод, фотограф Нью-Йорк Тайм Жан-П'єр Лаффонт сказав: «Вони не ростуть, їх ноги викривлені, а їх ріст залишається не вищим 5 футів (150 см)». Діти граються та відпочивають під час випікання цегли, а коли двері печі відкрилися - йдуть працювати на рівні з дорослими [1, с. 154]. Які ж продукти з більшою ймовірністю можуть потрапляти до нас завдяки дітям? Це килими (Афганістан, Індія, Іран, Пакистан та Непал), худоба (Болівія, Бразилія, Чад), одяг (Аргентина, Китай, Індія), какао (Камерун, Кот-д'Івуар, Гана), кава (Гватемала, Гвінея, Гондурас, Сальвадор), бавовна (Китай, Єгипет, Казахстан, Киргизька Республіка, Пакистан), золото (Монголія, Нікарагуа, Нігер, Північна Корея, Перу, Філіппіни, Сенегал і Танзанія), рис (Індія, Кенія, Мала, Філіппіни та Уганда), тютюн (Афганістан, Аргентин, Бангладеш, Бразилія, Бірма, Камбоджа) [7].

3. Неналежні умови праці. Однією із найвідоміших справ по утриманню працівників у неналежних робочих умовах є справа Дісней, який розташував своє виробництво у Китаї. Увага була привернута після того, як працівники, які працювали на заводі 15 годинну зміну подали в суд на Дісней, щоб отримати свою заробітну плату та компенсації, в результаті, виграли справу. Стало відомо, що найбільше, на що можуть розраховувати робітники на цій фабриці, це вихідний один раз на місяць. Популярні іграшки Братц, виготовляється у Шенжені Китай, де працівники змушені працювати по 94 год. на тиждень. Їм платять приблизно 17 центів за одну ляльку, у той час як

її роздрібна ціна складає 16 доларів [5]. Компанія, яка опинилася у центрі скандалу – це H&M. У 2014 році в Бангладеші на фабриці по виробництву одягу H&M була пожежа. Керівництво та власники переконали працівників, що це не небезпечно та наполягали на продовженні роботи. Після цього вони замкнули двері ззовні, внаслідок удушення чадним газом померло більше 100 осіб. У 2014 році велика кількість робітників по виробництву одягу для гігантів спортивного бренду Puma та Adidas захворіли на фабриках у Камбоджі. У загальному 118 людей знепритомніли під час виконання власної роботи

4. Дискримінаційна політика щодо мігрантів. Румуни збирають цибулю в Спалдінгу; Індіанці будують готельні комплекси в Дубай; Китайські робітники-мігранти виробляють сандалі на заводах Шенцен; Мексиканці працюють у каліфорнійських томатних полях: всі вони входять до складу приблизно 95 мільйонів людей у всьому світі, які їдуть далеко від дому, щоб знайти роботу. Трудові мігранти, як відомо, набагато частіше, ніж національні працівники експлуатуються у брудних, небезпечних та принизливих роботах. Найбільш вразливими є ті працівники, які оформлені або працюють незаконно, тому і не скаржаться на жакливе відношення до себе, так як занепокоєні, що про них повідомлять міграційну службу [3].

5. Тестування виробів на тваринах. У Австралії щороку 6,5 мільйонів тварин використовують для досліджень, в навчальному процесі та в косметичних тестах. Тести на токсичність, що проводяться на тваринах в результаті викликають сліпоту та страждання тварин. Adidas: виготовляє кросівки із шкіри кенгуру. L'Oreal (включаючи Body Shop): тестує косметику на тваринах. Victoria's Secret: для того, щоб вийти на китайський ринок, провели серію експериментів над тваринами, внаслідок чого останні померли жакливою смертю, у більшості випадків від отруєння хімікатами [10].

6. Дезінформація щодо браку у виробництві, яка загрожує життю. Volkswagen, німецький виробник, який зараз є найбільшим автовиробником у світі, нещодавно зізнався у величезному шахрайстві. У той час, коли вони продавали мільйони автомобілів як екологічно чисті, VW навмисно побудував їх за технологією, яка обманувала обладнання для тестування забруднень, щоб двигуни демонстрували показники, які свідчать про мінімальні викиди. Іншими словами, вони просували автомобілі екологічно свідомим споживачам як «зелені» транспортні засоби. Але авто фактично вивільняли нелегальні токсичні викиди в атмосферу, а показники були сфальсифіковані, щоб обманути тести на випробуваннях двигунів, які періодично вимагаються в Сполучених Штатах. General Motors, один із найбільших виробників авто в Америці, протягом багатьох років приховував від громадськості та уряду дефект в запальному механізмі в авто, що коштував життя сотням людей [4]. Безпечність – це один із найважливіших факторів при виготовленні авто. У 2010 році Toyota фактично «зрадила» цю думку, випустивши в продаж партію машин із несправним гальмом. Існують підозри, що компанія була замішана у приховуванні випадків смертей пов'язаних із несправністю автомобіля [9, С. 97].

Отож, етична продукція – це глобальна проблема, яка зачіпає багато галузей. В Європі статистична комісія Gallup провела дослідження, в якому вирішувалось питання: чи компанії витрачають мільярди доларів на виготовлення етичної продукції, наприклад, на розробку екологічно чистих технологій, а потім їх постачають громадськості. У серії експериментів споживачам демонстрували такі продукти, як каву та футболки - одній групі сказала, що предмети були виготовлені з використанням високих етичних стандартів, а іншій групі – протилежне [8, С. 540].

Результати показали, що споживачі готові доплачувати невелику премію за продукти, що виробляються етично. Але більше вони прагнуть покарати компанії, які виробляють неетично зроблений продукт, купуючи його лише за умови високих знижок.

Щоб перевірити скільки люди готові витратити на етично виготовлену продукцію, було обрано групу з 50 дорослих кавоманів, яких запитали, скільки вони готові платити за 1 кг кави певної компанії [5]. Було використано бренд, з яким учасники експерименту не були знайомі. Після ознайомлення із стандартами виробництва було отримано такі результати:

Етичні стандарти. \$ 9,71
Неетичні стандарти. \$ 5,89
Фактична ціна. \$ 8.31

З дослідження видно, що споживачі прагнули покарати неетичну поведінку компанії, ніж винагородити компанію за етичну продукцію. Середня ціна, яку споживачі були готові платити за неетичний товар була нижчою за фактичну вартість на 2,42 долара, в той час як середня ціна за етичний продукт перевищила фактичну вартість на 1,40 доларів. Отже, негативна інформація майже вдвічі перевищує вплив позитивної на готовність споживачів платити.

Виникає питання як слід діяти щоб збільшити етичну продукцію на міжнародних ринках?

По-перше: основна частина все ж таки залежить від виробника, адже саме він приймає рішення про виготовлення свого товару. Проте, безсумнівно, підприємства повинні відкрито демонструвати процеси своєї діяльності на усіх її етапах, щоб суспільство було більш обізнаним про те, що вони споживають. Варто зазначити, що зараз важко знайти інформацію про спосіб виготовлення товарів, тому що багато підприємців її ретельно

приховують. Лише деякі продукти мають знаки якості виготовлення у вигляді «марок». Тому, якщо суспільство буде більш інформатизованим, попит на етичну продукцію буде зростати.

По – друге: ніколи не пізно дізнатись більше про виробництво товарів вашої улюбленої торгівельної марки, щоб бути переконаним чи не використовує вона, наприклад, примусову робочу силу або заборонені хімічні домішки або щоб знати чи не приймає ви участь у неетичному виробничому ланцюгу.

Багато зусиль для покращення прав та умов праці в глобальних ланцюгах поставок докладають громадські організації.

У 1986 р. було засновано Міжнародний форум з прав праці (International Labor Rights Forum). З моменту свого заснування Міжнародний форум з прав праці (ILRF) виступає в авангарді зусиль щодо встановлення міцного зв'язку між торгівлею та повагою основних трудових прав працівників. У 1984 році засновники ILRF були відповідальні за створення положення про умови трудових прав узагальної системи преференцій (GSP), що вперше основна частина законодавства про торгівлю США офіційно обумовила доступ до ринків США на здатність торгового партнера демонструвати справжні зусилля щодо забезпечити виконання основних трудових прав, встановлених Міжнародною організацією праці.

Етична торгова ініціатива (The Ethical Trading Initiative) була заснована у 1998 році у відповідь на зростаючу занепокоєність щодо поганої оплати праці та умов працівників багатьох міжнародних ланцюгів поставок. ЕТІ існує для покращення умов праці в глобальних ланцюгах поставок шляхом розробки ефективних підходів до впровадження Базового кодексу трудової практики ЕТІ.

Висновки. Притягнення глобальних корпорацій до відповідальності за порушення прав людини у своїх ланцюгах поставок, особливо стосовно дитячої праці, примусової праці, дискримінації та обмежень щодо організації та колективних переговорів це пріоритетне питання розвитку корпоративної відповідальності у глобальних ланцюгах поставок.

Працівники та захисники трудових прав потребують побудови глобальних мереж, щоб підтримувати один одного за кордоном та забезпечувати інтеграцію трудових прав у національні та міжнародні закони та підтримувані правосуддям скрізь. Сьогодні, як ніколи, "порушення прав одного працівника - це порушення всіх прав працівників".

Політичні рішення щодо дитячої праці потребують вирішення більш глибоких, причинних питань, таких як міграційна політика, права працівників на організацію та колективне переговори, а також доступ працівників на гідну оплату праці за повний робочий день. Політика уряду, глобальна торгівля та ділова практика повинні бути розроблені для того, щоб забезпечити та захистити працівниками реалізацію своїх прав.

Список літератури.

1. Дручек О.В. Торгівля людьми та протидія їй в Україні / О.В. Дручек // Порівняльно – аналітичне право. – 2014. №3. С. 154-158.
2. Bakyr A. How to buy unethical diamonds / Bakyr A. // Times. 2015. Available from: <http://time.com/4013735/how-to-buy-an-ethical-diamond>.
3. Batty D. Conditions for Abu Dhabi's migrant workers 'shame the west' D. Batty The Guardian 2015 Available from: <https://www.theguardian.com/world/2013/dec/22/abu-dhabi-migrant-workers>.
4. Lehtonen V. (Editor/ Journalist) & Lundval, M.(Editor/ Journalist) (2012), Blogistania [Documentary] Finland Available from: <http://areena.yle.fi/tv/1513628> [Accessed: May 1, 2013].
5. International Labour Rights Forum (2009), We Live Subject To Their Orders: A Three-Province Survey of Forced Labour in Uzbekistan's 2014 Cotton Harvest, Available from: <http://www.laborrights.org/sites/default/files/publications>.
6. Financial Post How competition can encourage unethical business practice // Available from: <https://business.financialpost.com/executive/careers/how-competition-can-encourage-unethical-business-practices>.
7. National Commission For Protection of Child Rights (2011), Gujarat Visit Report : To Assess the Child Labour and Child Trafficking Situation in the Bt Cotton Seed Farms of Gujarat, Available from: <http://www.ncpcr.gov.in/Reports/Report%20on%20Gujarat%20Visit%20Oct%202011.pdf>.
8. Schuler D.A. and Cording M. “A Corporate Social Performance – Corporate Financial Performance Behavioral Model for Consumers,” *Academy of Management Review*, 31 (2012): 540-558.
9. Simpson W.G. and Kohers T. “The Link Between Corporate Social and Financial Performance: Evidence from the Banking Industry,” *Journal of Business Ethics* 35, no. 2 (January 2014): 97-109.
10. Speaking of research 2016 / USDA Annual Reports on Animal Usage in Research, Available from: <https://speakingofresearch.com/facts/statistics>.

References.

1. Дручек, О.В. (2014), “Torhivlia liud'my ta protydiia ij v Ukraini” , *Porivnialno analitychne pravo*, vol. 3, pp. 154-158.

2. Bakyr, A. (2015), "How to buy unathical diamonds", *Times*. [Online] available at: <http://time.com/4013735/how-to-buy-an-ethical-diamond> (Accessed 1 Oct 2019)
3. Batty, D. (2015) "Conditions for Abu Dhabi's migrant workers 'shame the west", *The Guardian*, available at: <https://www.theguardian.com/world/2013/dec/22/abu-dhabi-migrant-workers>. (Accessed 1 Oct 2019)
4. Lehtonen, V. (2012), (Editor/ Journalist) & Lundval, M.(Editor/ Journalist), Blogistania [Documentary], Finland, available at: <http://areena.yle.fi/tv/1513628> (Accessed 10 Sept 2019)
5. The official site of International Labour Rights Forum (2019), "We Live Subject To Their Orders: A Three-Province Survey of Forced Labour in Uzbekistan's Cotton Harvest", available at: <http://www.laborrights.org/sites/default/files/publications>. (Accessed 12 Sept 2019)
6. The official site of Business.financialpost.com (2019), "Financial Post How competition can encourage unethical business practice", available at: <https://business.financialpost.com/executive/careers/how-competition-can-encourage-unethical-business-practices>. (Accessed 25 Sept 2019)
7. The official site of National Commission For Protection of Child Rights (2019), "Gujarat Visit Report : To Assess the Child Labour and Child Trafficking Situation in the Bt Cotton Seed Farms of Gujarat", available at: <http://www.ncpcr.gov.in/Reports/Report%20on%20Gujarat%20Visit%20Oct%202011.pdf> (Accessed 10 Oct 2019)
8. Schuler, D.A. and Cording, M. (2012) "A Corporate Social Performance – Corporate Financial Performance Behavioral Model for Consumers," *Academy of Management Review*, 31, pp. 540-558.
9. Simpson, W.G. and Kohers, T. (January 2014) "The Link Between Corporate Social and Financial Performance: Evidence from the Banking Industry," *Journal of Business Ethics*, 35, no. 2, pp. 97-109.
10. The official site of Speaking of research (2019) "USDA Annual Reports on Animal Usage in Research", available at: <https://speakingofresearch.com/facts/statistics>. (Accessed 5 Oct 2019)

Стаття надійшла до редакції 13.11.2019 р.